

SANAL KÜLTÜR ORTAMINDA GÜNCELLENEN NASREDDİN HOCA FIKRALARI

*Ferhat ASLAN**

ÖZET

Bu makalede¹; folklor verimlerinin sözlü kültür ortamında üretildikten sonra yazılı kültür ortamına geçişi ve sanal kültür ortamında güncellenebildiği konu edilecektir. Folklor verimlerinden biri olan fıkraların, Türk folklorunda türün en önemli tiplerinden biri olan Nasreddin Hoca fıkralarından en dikkat çekici örnekler ele alınarak, sanal kültür ortamında, endüstrileşen toplum yapısına ve bilgisayar teknolojilerine nasıl uyum sağladığı açıklanmaya çalışılacaktır.

Sözlü ve yazılı kültürde yüz yıllardır varlığını devam ettiren Nasreddin Hoca fıkralarının modern Türkiye’de, sanal kültür ortamında ne gibi değişikliklere uğradığı, bu fıkraların hangi unsurlarının sabit kaldığı, hangi unsurlarının değiştiği karşılaştırmalı olarak saptanacaktır.

Böylece folklorun yenilenebilirliği, folklor verimlerinin sosyo-kültürel yeniliklere uyarlanarak tekrar nasıl oluşturulduğu Nasreddin Hoca fıkraları örneğinde ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halkbilimi, sanal kültür ortamı, güncelleme, fıkralar, Nasreddin Hoca.

UPDATED NASREDDIN HODJA JOKES ON VIRTUAL CULTURAL ENVIRONMENT

ABSTRACT

In this article when folklore data was produced in a verbal cultural environment and then they how transferred to written cultural environment and finally they how were updated in virtual cultural environment. Jokes are one of the data of folklore. The Nasreddin Hodja is one of the main proto-type in this field. Here we will review the Nasreddin Hodja’s most interesting jokes and try to show they how were adjusted and updated according to the structure of industrialized society and technology of computers.

In our presentation we will compare the Nasreddin Hodja jokes which are alive in verbal and written culture many centuries in Turkey. This comparison will be about those jokes how updated and those updates how adjusted and what parts are changed or protected on those jokes. Our aim is that folklore can be renewable phenomenon and folklore data adjust and restructure themselves according to the social cultural changes.

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Ü. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: ferhat_aslan@hotmail.com

¹ Bu makale, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı - Kültür Müdürlüğü’nce 24-25 Ekim 2008 tarihinde, İstanbul’da düzenlenen “Doğumunun 800. Yılında Nasreddin Hoca Sempozyumu”nda sunulmuş olan basılmamış bildiri metninin genişletilerek yeniden düzenlenmiş şeklidir.

Key Words: Folklore, Virtual Cultural Environment, Update, Jokes, Nasreddin Hodja.

Giriş

Folklorun on dokuzuncu yüzyılda bağımsız bir bilim dalı olarak ortaya çıkışından itibaren özellikle ilk dönem folklorcuları tarafından üzerinde en çok tartışılan konulardan biri de; folklorun inceleme sahasının ne olduğudur. Özellikle erken dönem folklorcuları; toplumun gelişmemiş, alt tabakalarında varlığını devam ettiren, unutulmuş geleneklerin ya da mit, masal, efsane vs. gibi anlatıma dayalı sözlü kültür verimlerinin bu bilimin inceleme sahasını oluşturduğunu düşünmüşlerdir.²

Daha sonraki dönemlerde özellikle "İşlevsel Halkbilimi Kuramı" ve "Sözlü Kompozisyon Teorisi" gibi bağlam merkezli halkbilimi kuramlarının şekillendirdiği bir alt yapı ile oluşumunu tamamlayan "Performans Teori"; folkloru ve folklor ürünlerini "geçmişin ürünleri" anlayışından "dinamik bir iletişimsel süreç" olarak kabule dönüştürmüş, folklorun, hem geçmişe hem de şu ana yönelik kültürel olguları araştırabilecek bütüncül bir yaklaşımla kültürü inceleyebilmesini amaçlamıştır. Böylece folklor; öteden beri üzerinde çalıştığı, büyük bir çoğunluğu geçmişin "artık" veya "tortusal" kültür niteliğinde olan konuların yanında "yeni oluşan kültürü", "metin, sözel doku ve bağlam" çerçevesi içerisinde inceleyen bir disiplin haline gelmiştir.

Bu kuramın savunucusu folklorcular, özellikle halk kavramının yeniden tanımlanmasıyla birlikte³ folklorun, toplumsal değişim ve dönüşüme ayak uydurduğunu, sanayileşmeye, köyden kente göçe, bilim ve teknolojinin ilerlemesine paralel olarak da kendisine yeni kültürel ortamlar bularak varlığını "canlı" ve "dinamik" bir şekilde sürdürdüğünü belirtmişlerdir.

Günümüz dünyasında bu yeni ortamlardan en önde geleni; daha çok bilgisayar teknolojileri ve internet bağlantısı vasıtasıyla oluşturulan sanal kültür ortamıdır.⁴ İlerleyen teknolojinin en önemli sonuçlarından biri olan bilgisayar, neredeyse tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hemen her eve girmiş ve günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Böylece sanal kültür ortamı; sözlü verimlerin korunduğu, icra edildiği, yaygınlık kazandırıldığı hatta çağın getirdiği kültürel imgelere göre yeniden üretildiği ve tüketildiği bir ortama dönüşmüştür.

Çünkü XXI. yüzyıl; bilim ve teknoloji sahasında yaşanan büyük gelişmeler sebebiyle "bilişim çağı" olarak tanımlanmaktadır. Bilişim düşüncesinin yaygınlaşması ve bilgisayar teknolojisinin hemen her türlü ortamda yaygınlık kazanması insanın düşünme sisteminde ve toplumsal yapıdaki değişime ve dönüşüme sebep olmuştur. Bundan dolayı da bilgi teknolojilerindeki hızlı değişime ayak uydurmak gerektiği düşüncesi değişimi bir kültür olgusu olarak bilişim bilincinin merkezine yerleştirmiş, üretim ve tüketim dengelerine etki etmiştir (Artun, 2005: 321).

² Erken dönem halk bilimi kuramları hakkında daha geniş bilgi için bkz.: Özkul Çobanoğlu: **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s. 71-94.

³ Konu ile ilgili daha geniş bilgi için bkz.: Alan Dundes: "Halk Kimdir?" çev.: Metin Ekici, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Yayına Hazırlayalar: Gülin Ögüt Eker, Metin Ekici, M. Öcal Oğuz, Nebi Özdemir, Millî Folklor yayınları, Ankara, 2003, s. 1-30.

⁴ Çalışmada "sanal kültür ortamı" kavramı; "elektronik kültür ortamı", "ikinci sözlü kültür ortamı", "dijital kültür ortamı", "internet ortamı", "internet âlemi", "sanal âlem", "sanal bağlam" kavramlarını kapsayacak genişlikte kullanılmıştır.

Türk kültür tarihine bakıldığında "değişime ayak uydurma" gerekliliği kendini bazen "Batılılaşma", bazen "modernleşme", bazen de "çağdaşlaşma" terimleriyle gündeme getirmiştir. Bütün bu terimlerin kesişme noktası tamamen veya kısmen "değiştirme" veya "yenileme" düşüncesidir. Günümüzde ise bu yenileme düşüncesi, biraz da teknolojik gelişme ve bilgisayarların günlük yaşamın çeşitli alanlarında çok etkin olmasından dolayı, gençler arasındaki yaygın ifadesiyle "update etme" yani, "güncelleme" şeklinde ifade edilmektedir. Güncelleme; herhangi bir yaratmanın içinde bulunulan çağa, dar veya geniş anlamda mekâna ve kültürel ortama, mevcut sosyo-ekonomik yapılara uyarlanması, söz konusu unsurlar dahilinde yaşayan insanların ihtiyaçlarına, anlama ve anlamlandırmalarına uygun hale getirilmesidir. Bunu, hiç yoktan yeni bir ürün ortaya koymak şeklinde anlamamak gerekir. Sadece, daha önceden varlığı bilinen kültürel bir ürün güncellenebilir (Ekici, 2008: 33-34, 36). Bundan dolayı çalışmada "güncelleme" teriminin kullanımı uygun görülmüştür.

Kültürel unsurların yaşanılan çağa göre güncellenmesi halk bilimi ürünlerinde sıkça görülen bir olgudur. Örneğin; masallar önceleri sözlü kültür ortamında yüz yüze iletişimin yapıldığı mekânlarda anlatılmaktayken günümüzdeki teknolojik ilerlemelere paralel olarak radyo, telefon, televizyon ve internette kayıt altına alınarak icra edilebilmekte, ayrıca çizgi filme dönüştürülerek hitap edilen kitleye sunulabilmektedir. Önceleri daha çok hikâyeci bir âşık tarafından âşık meclislerinde icra edilen halk hikâyeleri günümüzde yeni icra ortamı olarak sinemada kendine yer bulabilmektedir.⁵ Âşıklar ilerleyen teknolojinin imkanlarını kullanarak plak, kaset, cd ve klip hazırlayabilmektedirler. Halk oyunları modern dans toplulukları tarafından güncellenerek geniş kitlelerin önünde icra edilebilmektedir.

Bütün bu örnekler bakıldığında çok eski çağlardan günümüze kadar gelebilmiş çeşitli geleneklerin, yaşanılan çağ içerisinde devam etmesi, kendine yer açabilmesi, unutulmadan yaşayabilmesi için ya icracıları ya da küreselleşen dünyada kültür ekonomisi alanında çalışmalar yapan girişimciler tarafından güncellenmesi olarak düşünülebilir.

Yukarıda örnekleri verilen pek çok halk bilimi unsurlarına paralel olarak günümüzde internet dünyasında konumuz olan bazı Nasreddin Hoca fıkraları ile birlikte "Hack'e giden hacklenir" örneğinde olduğu gibi *atasözleri*⁶, "Chatin ortasında klavyem bozulsun yalansa..." örneğinde olduğu gibi *yemin biçimleri*, "Windows'un çöksün, ICQ'un kopsun da ele güne muhtaç ol inşallah!" örneğinde olduğu gibi, *beddualar*, "Download ettim bir tane extract ettim bin tane." ve "Portu müdafaa yoktur, hostu müdafaa vardır." gibi *bilmece ve özlü sözler* de Türkiye'deki sanal kültür ortamında bilgisayar teknolojileri ve internet dünyasına uyarlanmıştır.

Bu çalışmada; sözlü kültür ortamından derlenip yazma eserler vasıtasıyla yazılı kültür ortamına taşınan, matbaanın icadıyla yaygınlık kazanan Nasreddin Hoca fıkralarının günümüzde Türkiye'deki sanal kültür ortamına, daha dar anlamda bilgisayar teknolojilerine ve internet dünyasına yani sanal âleme göre nasıl güncellendiği açıklanmaya çalışılacaktır.

Bu amaçla çalışmada; binlerce yıllık bir birikimle oluşturulan Nasreddin Hoca imgesi⁷ ele alınarak Hoca'nın Türk mizah geleneği içerisindeki yeri ve önemi vurgulanacak, Nasreddin Hoca

⁵ Konu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz.: Fulya Alıç, **Halk Hikâyeciliğinin Yeni İcra Ortamı Olarak Sinema ve Sinemaya Uyarlanan Türk Halk Hikâyeleri**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ferhat Aslan.

⁶ Konu ile ilgili daha geniş bilgi için bkz.: Selcan Gürçayır, "Kuşaktan Forumu Geçiş ve Bilgisayar Atasözleri", **Millî Folklor**, Sayı: 79, Ankara, 2008, s. 70-77.

⁷ Kökeni Latince'deki "*imagos*" olan **imge**; hayal, aldatıcı görünüş anlamlarına gelmektedir. İmge, başta edebiyat olmak üzere sanatın her dalında; herhangi bir hayali, düşü, yaratıyı; başka bir şey ile anlatma inceliğini ifade eder. Türkçe Sözlükte; 1. Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya., 2. *psikol.* Genel görünüş, izlenim, imaj., 3. *ruh b.* Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj., 4. *ruh b.* Duyularla algılanan, bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj anlamlarına gelmektedir

fıkraları üzerinde durmanın önemine temas edilecek ve toplumsal değişim ve dönüşümle birlikte bu fıkraların da icra edildiği ortamın yapısına nasıl uyum sağladığı ele alınacaktır.

Böylece folklorun yenilenebilirliği, folklor verimlerinin güncellenmesi yeni kültür ortamlarına, ki çalışmada ele alınan kültür ortamı "sanal" kültür ortamıdır, nasıl uyarlandığı, bunların yeni bir yaratım olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği Nasreddin Hoca fıkraları örneğinde ortaya konmaya çalışılacaktır.⁸

I. Folklorik Bir İmge Olarak Nasreddin Hoca

Yazarlar, sanatkarlar, araştırmacılar tarafından "müslüman-Türk mizahının efsanevi kahramanı", "Türk mizahının sembolü", "halk bilgini", "halk filozofu", "güldüren gerçek", "dünyayı güldüren Türk", "gülerken düşündüren Hoca", "yedi asırdır yedi dünyaya gülen adam" gibi sıfatlarla anılan Nasreddin Hoca pek çok araştırmacı tarafından Türk mizah geleneğinin en önemli fıkra tipi⁹ olarak gösterilmektedir. Nasreddin Hoca; sadece Türkiye'de değil Türk kültür ekolojisinin hemen her yerinde ve özellikle de Türk dünyasında zamanla ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanmış, bir fıkra tipidir.

Nasreddin Hoca, fıkralarındaki imaja göre; bilge, danışman, halk savunucusu, halk kahramanı, kültür kahramanı, sosyal eleştirmen, uzlaştırıcı şahıs, terapist, nükteci, söz ustası, yönetim danışmanı, lider koçu olarak yüz yıllardır Türk ve dünya insanının fıkra tipi olma başarısını sürdürmüş evrensel bir şahsiyettir. Bununla beraber Nasreddin Hoca fıkralarında; sosyal adaletsizlik, insan hakları, ekonomik haksızlıklar gibi evrensel konularla ilgili eleştiri görevini üstlenmiş, halkın olaylara karşı duyarlılığını temsil yetkisi yüklenmiştir. Toplumsal sorunlar karşısında gösterdiği yapıcı eleştirileri, sorun çözücü kişiliği, en sert ve hassas konulardaki hoşgörüsüyle Nasreddin Hoca, evrensel insan gerçeğini Türk irfanı ile yaşayan "örnek bir insan" tipidir (Eker, 2009: 119).

Tüm bu özelliklerinden dolayı Nasreddin Hoca, zaman ve mekân sınırlarını aşarak Türk kültürünün yaygınlık kazandığı ve yaşadığı hemen her coğrafyada, hemen her dönemde Türk milletinin muhayyilesinde eşsiz bir yer edinmiş ve toplumsal hafızadaki vazgeçilmez konumunu günümüze kadar yaşatabilmiştir. Böylece de toplumu geçmişten geleceğe taşıyan önemli bir folklorik imge olmuştur (Özdemir, 2009: 627).

II. Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca Fıkralarında Görülen Güncellemeler

Nasreddin Hoca'nın Türk kültüründeki vazgeçilmezliği Nasreddin Hoca fıkralarının çağlar boyunca güncellemesini de beraberinde getirmiştir. Pek çok folklor veriminde olduğu gibi Nasreddin Hoca fıkraları da toplum muhayyilesinde; siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal değişimlere paralel olarak yeni bir form kazanmış, çağın şartlarına uygun bir hale getirilerek

(<http://tdkterim.gov.tr/bts/27.08.2011>). Bu çalışmada Nasreddin Hoca sadece bir fıkra tipi olarak değil aynı zamanda folklorik bir imge olarak da değerlendirilmiştir. Konu ile ilgili daha geniş bilgi için bkz.: Nebi Özdemir, "Kültürel İmge Olarak Nasreddin Hoca", **Millî Folklor**, Sayı: 77, Ankara, 2008, s. 11-20.

⁸ Bilindiği gibi Nasreddin Hoca sadece Türkiye'de değil, Türk Dünyasında ve Türk kültür coğrafyasında bilinen, fıkraları günümüzde bile icra edilen önemli bir fıkra tipidir. Sanal kültür ortamında güncellenen Nasreddin Hoca fıkralarının değerlendirildiği bu çalışma Türkiye merkezli olarak yapılmıştır. Günümüzde Nasreddin Hoca fıkralarının Türk kültür ekolojisinde nasıl güncellendiği ayrı bir çalışma konusu olabilecek kadar geniş bir muhtevaya sahip olduğundan burada değinilmeyecektir.

⁹ **Fıkra tipi:** Her fıkranın bir kahramanı vardır. Bu kahramanlar içerisinde halkın kendisini temsil etme gücünü verdiği ve her fıkra kompozisyonunda olayların onun etrafında geliştiği başkahramana, ana tipe fıkra tipi denir. Fıkra türünde tipleşme temayülü gösteren kişilerle gündelik hayatın çeşitli sahnelerinde karşılaştığımız ikinci dereceden tipler de alt tipler adı verilebilir (Yıldırım, 1999: 18).

güncellenmiştir. Böylelikle ilk olarak yüz yüze iletişimin sağlandığı sözlü kültür ortamında icra edilen Nasreddin Hoca fıkraları daha sonraki dönemlerde teknolojinin gelişmesiyle birlikte yazılı ve elektronik/sanal kültür ortamlarında da icra edilmeye başlamıştır.

Nasreddin Hoca'nın yazıya geçen en eski fıkrası, XV. yüzyılda Ebu'l-Hayr Rumî tarafından kaleme alınan **Saltuknâme**'de kayıtlıdır. 1571 tarihli ilk yazma nüshada 43 olan Nasreddin Hoca fıkralarının sayısı, Osmanlı dönemindeki matbaacılık ve kitap basımı faaliyetleri çerçevesinde 600'e ulaşmıştır. Günümüzde sözlü olarak anlatılan fıkraların on bine yaklaştığı söylenmektedir. Bu zaman içinde halk muhayyilesinde, şartlara uygun pek çok fıkrâ oluşturulmuş veya başkalarına ait fıkralar Nasreddin Hoca'ya mal edilmiştir (Güngör, 2006: 177).

Folklorun kaçıp-kurtulma, rahatlama işlevi sayesinde toplum muhayyilesi Sivrihisar Hortu'da doğmasına ve 1208-1284/85 yılları arasında yaşamasına rağmen Nasreddin Hoca'yı, Timurlenk'le çağdaş varsaymış böylece Moğol İstilasının yarattığı acıları bir nebze olsun Hoca sayesinde dindirmeye çalışmıştır.

Nasreddin Hoca fıkraları nasıl birinci sözlü kültür ortamının günümüze göre daha canlı olduğu 15. yüzyılda güncellenerek fonksiyonel hâle getirildiyse sonraki yüzyıllarda da bu devam ettirilmiş, sözlü kültür ortamı ile birlikte özellikle yazılı kültür ortamının yaygınlaştığı 19. yüzyıla gelindiğinde ise yeni teknolojik imkânlarla basımı gerçekleştirilen fıkrâ kitaplarında yer alan Nasreddin Hoca imgesi, içki içen, çapkınlık yapan, karısı tarafından aldatılan koca haline getirilmiştir.

Kültürel birikimimiz içerisinde devlet yönetimindeki ve toplumsal hayattaki aksaklıkları Nasreddin Hoca kadar doğru teşhis eden ve etkili bir şekilde dile getiren çok az folklorik imge bulunduğu için toplum muhayyilesi Cumhuriyet Türkiyesinde çok partili demokratik hayata geçildiği yıllarda da Nasreddin Hoca imgesinden faydalanmış, bu dönemde Nasreddin Hoca; halkın duygu ve düşüncelerini siyasi partilere, devlet büyüklerine ulaştıran bir sözcü görevini üstlenmiştir (Tan, 2007: 28-29).

Asıl gücünü, kendi yarattığı ya da onun merkezinde oluşturulan mizahî zamandan, bağlamdan ve iletişimden, daha da önemlisi insanlığın kolektif mizah belleğinden alan ve insanlığın ortak mizah belleğinde yaratılmış olan Nasreddin Hoca ve fıkraları günümüz dünyasında ise; bir taraftan hâlâ Timur'la konuşurken, diğer taraftan da internette sörf yapmaktadır. Yine bu külliyat, sözlü kültürde yaratılmakla birlikte, yazılı kültürde aktarılmış ve bugün de sanal kültür ortamında yaşatılmaktadır. Nasreddin Hoca, her türlü kültürel bağlamın, çağın/zamanın içinde yaşamayı ve iletişim kurmayı başardığı için ölümsüzdür. Hackleyen, disketi bardak altlığı olarak kullanan, MSN'de gevezelik eden, sörf yapan Nasreddin Hoca'yla ilgili pek çok yeni fıkrâ sanal alemde tutkuyla paylaşılmaktadır (Özdemir, 2009: 627) Bu vesileyle Nasreddin Hoca fıkraları korunmakta, genişlemekte ve gelecek kuşaklara, onlara ulaşabilecek iletişim vasıtaları sayesinde, aktarılabilir.

Sözlü, yazılı ve elektronik/sanal kültür ortamında varlığını devam ettiren Nasreddin Hoca fıkraları incelendiğinde bu fıkraların toplumsal yapı içerisinde şu yollarla değişim ve dönüşüme uğradığı söylenebilir:

1. Eski Nasreddin Hoca fıkralarından yaşanan döneme uyanların icrasına devam edilmesi.
2. Bünyesinde eski hayat tarzına ait unsurları barındıran Nasreddin Hoca fıkralarının yaşanan çağa ve sosyal çevreye uyarlanması.
3. R. Rosiere'in efsanelerin teşekkülü ile ilgili belirttiği "birinin yerine diğerinin geçmesi" kuralında olduğu gibi hatırası zayıflayan, unutulan bir fıkrâ kahramanına ait fıkraların Nasreddin Hoca'nın şahsında anlatılması.

Turkish Studies

4. Yaşanılan dönemin özelliklerine göre yeni Nasreddin Hoca fıkralarının yaratılması (Tan, 2007: 29).

Çalışmanın asıl konusu işte bu ikinci tip fıkralardır.

Yukarıdaki izahlardan da anlaşılacağı gibi Nasreddin Hoca toplum muhayyilesi tarafından ölümsüzleştirilerek Türk milletinin bilge şahsiyeti, sözcüsü ve hocası olarak 800 yıl boyunca yaşatılmıştır. Bu süre zarfında Nasreddin Hoca fıkraları da, üretildiği çağlardan, yaşatıldığı sosyal çevrelerden, sözlü geleneğin kuralları içinde çeşitli şekillerde etkilenmiş ve bu etkileri bir zaman makinesi gibi günümüze taşımıştır. Bu fıkraları yaşatan her sosyal çevre ve her zümre fıkralara kendi benliğinden izler bırakmış, fıkra kahramanını yaşadığı çevrede bir mekâna yerleştirmiş, olayları ve kişileri kendi sosyal çevresinden seçmiştir (Oğuz, 2000b: 61-62).

Tüm bu özelliklerinden dolayı Nasreddin Hoca'ya bağlanan hemen her fıkra, halk bilimi araştırmacıları için çok önemli ürünlerdir. Çünkü Nasreddin Hoca fıkra belleği vasıtasıyla Türk milletinin çağlar boyunca geçirmiş olduğu siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal değişimin izi sürülebilir.

III. Sanal Kültür Ortamına Göre Güncellenen Nasreddin Hoca Fıkralarının İncelenmesi

İnternet, daha önceki bağlamları ve araçları tek bir sanal dünyada birleştiren ağlar ağıdır. Bu nedenle de "söz"ün, "yazı"nın ve "görüntü"nün egemen olduğu kültürel dönemler, sanal bir sistem ve çatı altında birleştirilmiştir. Her dönem ve araç gibi, internet ve sanal kültür bağlamı da kendisinden öncekilerin hazırladığı temel üzerinde yükselmektedir. Bundan dolayı sanal dünyada Nasreddin Hocayı araştırmak, bir bakıma birinci sözlü kültür, yazılı kültür ve ikinci sözlü kültür bağlamındaki Nasreddin Hocayı incelemektir, internetle birlikte yaşamın bütün alanları gibi kültür ve mizah, dolayısıyla Nasreddin Hoca ve fıkra belleği sanallaşmaktadır. Daha önceki kültür bağlamlarının Nasreddin Hocası ve fıkra külliyatı, sanal dünyanın sitelerine taşınmaktadır. Az da olsa bu yeni dünyada Nasreddin Hoca ve fıkra belleği, yeni yaratılar ve güncellemelerle zenginleştirilmektedir. Böylelikle Nasreddin Hoca'nın da içinde yer aldığı Türk mizah dünyası, yeni ve farklı türden ürün, tip ve uygulamalarla zenginleştirilmektedir (Özdemir, 2009: 603-604).

Sanal dünyada Ağustos 2011 tarihi itibarıyla Google'da "Nasreddin Hoca" anahtar kelimesiyle yapılan taramalarda saniyeler içerisinde yaklaşık 1.380.000 sonuç bulunurken, "Nasreddin Hoca Fıkraları" anahtar kelimesiyle yapılan taramalarda yaklaşık 239.000 sonuç bulunmuştur.¹⁰

Bu çalışmada yukarıdaki sonuçlardan hareketle sanal kültür ortamına uyarlanan fıkralar; çeşitli internet sitelerinden derlenerek, sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına aktarılan diğer fıkralarla karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada Pertev Naili Boratav'ın, Edebiyatçılar Derneği tarafından 1996'da yayınlanan **Nasreddin Hoca**, adlı eseri kullanılmıştır.¹¹ Bu eserin tercih edilme sebebi; eserde yer alan Nasreddin Hoca fıkralarının sözlü kültür ortamından derlenerek ilk önce yazma eserler vasıtasıyla yazıya geçirilmesi daha sonra da teknolojik gelişmelere paralel olarak matbaalarda basılan Nasreddin Hoca fıkraları için kaynak olmasıdır. Böylece çalışma tarihî süreç içerisinde sözlü, yazılı ve sanal kültür ortamlarında icra edilen Nasreddin Hoca fıkralarından faydalanılmış, aralarındaki bağ gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

¹⁰ Nebi Özdemir, Temmuz 2007'de, Google'da "Nasreddin Hoca Fıkraları" anahtar kelimesiyle yapılan bir taramada "238.000" sonuç bulunduğunu bildirmektedir (Özdemir, 2009: 603-604). Aradan geçen zaman zarfında bu sayının yaklaşık "1.000" sonuç arttığını görebilmekteyiz. Bu da bizlere sanal kültür ortamında Nasreddin Hoca fıkralarının müthiş bir hızla yayıldığını göstermektedir.

¹¹ Eserin tam künyesi şöyledir: Pertev Naili Boratav, **Nasreddin Hoca**, Edebiyatçılar Derneği Yayınları: 8, Ankara, 1996.

Sanal kültür ortamında yeniden oluşturularak yaygınlık kazanmış Nasreddin Hoca fıkraları; sözlü kültür ortamında üretilerek, daha sonra yazıya geçirilen fıkralarla; "yapısalcı" bir bakış açısıyla; fikrayı oluşturan maddi kültür unsurları, kahramanları, mekânları, iletileri¹² ve başlıkları, bakımından karşılaştırılmış, fıkraların ne gibi değişikliklere uğradığı, fıkraların hangi öğelerinin sabit kaldığı, hangilerinin değiştiği; karşılaştırmalı olarak saptanmaya çalışılmıştır.

Kazan Doğurdu	Laptop Doğurdu
<p>Bir gün Hoca konşulukdan bir kazan alır. Maslahatı yetdikden sonra içine bir küçük kazan koyup sâhibine getirür. Sâhibi aydur: "Bu nedür?" Hoca aydur: "Kazanunuz doğurdı; alun." der. Alurlar, giderler.</p> <p>Bir gün Hoca'ya yine kazan lâzım gelür. İster; verürler. Bu kerre alır; artuk getirmez. Kazan sâhibi aydur: "Neçün getirmezsin?" Hoca aydur: "Kazan öldi." Herif aydur: "Hiç kazan ölür mi?" der. Hoca aydur: "Ya hiç kazan doğurur mı?" (Boratav, 1996: 127)</p>	<p>Bir gün Hoca bir komşusundan laptopunu istemiş. Komşusu da vermiş. Ertesi gün Hoca laptopun yanında bir adet de Web Cam götürmüş. Komşu sormuş:</p> <p>— Hocam bu ne? — Senin laptop dün gece doğurdu komşu. Komşu çok sevinmiş bu olaya. Tabi balıklama dalmış. 1 hafta sonra Hoca tekrar laptopu istemiş. Komşu seve seve vermiş. Akşam olunca Hoca komşusuna gidip laptopun öldüğünü söylemiş. Komşusu:</p> <p>— Hocam laptop ölür mü? Hoca cebinden çıkardığı bluetooth komşusuna verip:</p> <p>— Maalesef bunu doğururken doğumda öldü kurtaramadık (www.turkeyforum.com).</p>
<p>Fikrayı Oluşturan Unsur(lar): Kazan, kazanın doğurması, küçük kazan.</p>	<p>Fikrayı Oluşturan Unsur(lar): Laptop, laptopun doğurması, webcam, bluetooth.</p>
<p>Fıkranın Kahraman(lar)ı: Nasreddin Hoca, Hoca'nın komşusu.</p>	<p>Fıkranın Kahraman(lar)ı: Nasreddin Hoca, Nasreddin Hoca'nın komşusu.</p>
<p>Fıkroda Geçen Mekân(lar): Nasreddin Hoca'nın evi ve çevresi.</p>	<p>Fıkroda Geçen Mekân(lar): Nasreddin Hoca'nın evi ve çevresi.</p>
<p>Fıkranın İletisi: İnsanlar kendi menfaatlerine uygun olduğu takdirde gerçekleşmesi mümkün olmayan olaylara inanabilirler. Buna rağmen aynı olaylar kendi menfaatlerine uymadığında bunlara inanmak istemezler.</p>	<p>Fıkranın İletisi: İnsanlar kendi menfaatlerine uygun olduğu takdirde gerçekleşmesi mümkün olmayan olaylara inanabilirler. Buna rağmen aynı olaylar kendi menfaatlerine uymadığında bunlara inanmak istemezler.</p>
<p>Fıkranın Başlığı: Kazan Doğurdu</p>	<p>Fıkranın Başlığı: Laptop Doğurdu</p>

¹² Büyük Türkçe Sözlük'te; 1. Yazı veya sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj, 2. Bir duraktan başka bir durağa bilgi iletmek üzere düzenlenmiş herhangi bir simgeler ya da damgalar birleşimi, 3. (Haberleşme kuramı): Bildirişim dizgesinde vericinin belli bir anlam yükleyerek alıcıya gönderdiği ve onun da açıp anlamını çözdüğü herhangi bir simge, 4. İletişim araçlarıyla okur ya da izleyicilere aktarılan olay ya da yorum (<http://tdkterim.gov.tr/bts/>) olarak tanımlanan ileti, hemen her anlatı türünde vardır. Anlatı türlerinde ileti hedef kitleye verilmek istenen ana fikri sözün "hikmet"ini ifade eder. Halk anlatılarında var olan bu açık ve gizli iletiler hedef kitleyi toplumsal normlar ve algılayışlar çerçevesinde biçimlendirerek yönlendirir. Çalışmamızın konusu olan Nasreddin Hoca fıkralarının en önemli işlevlerinden biri de içerisinde barındırdığı ve insanımıza yüz yıllardır rehberlik eden bu iletilerdir.

"Kazan doğurdu" başlığı ile bilinen fıkranın sanal kültür ortamında güncellenmesi sonucu fıkradaki bazı unsurların değiştiği görülmektedir. Sözlü kültür ortamındaki "kazan"ın yerini "laptop", "küçük kazan"ın yerini ise "webcam" almıştır. Ayrıca "bluetooth" unsurunun sözlü kültür ortamında üretilen fıkra olmamasına rağmen sanal kültür ortamına uyarlanan fıkraya eklendiğini böylece de fıkra yer alan unsurların zenginleştirildiğini söyleyebiliriz.

Fıkra yer alan kahramanlar olan "Nasreddin Hoca" ve "Hoca'nın komşusu", sanal kültür ortamında güncellenen fıkra da değişmemiş, sabit kalmıştır. Fıkranın bağlamından hareketle "Nasreddin Hoca'nın evi ve çevresi" gibi belirsiz bir mekânın varlığından söz edilebilir. Bu mekânın da değişmeden sabit kaldığını görmekteyiz.

"Kazan Doğurdu" fıkrasının vermek istediği iletiye baktığımızda: "İnsanlar kendi menfaatlerine uygun olduğu takdirde gerçekleşmesi mümkün olmayan olaylara inanabilirler. Buna rağmen aynı olaylar kendi menfaatlerine uymadığında bunlara inanmak istemezler." şeklinde özetlenebilir. Fıkranın vermek istediği bu iletinin güncellenen şeklinde de sabit kaldığını, değişmediğini söyleyebiliriz.

Yazılı kültür ortamında "Kazan Doğurdu" başlığı¹³ ile bilinen fıkra, sanal kültür ortamına uyarlandıktan sonra "Laptop Doğurdu"¹⁴ başlığını alabilir. Sanal kültür ortamında yer alan Nasreddin Hoca fıkralarının başlıkları ile ilgili Nebi Özdemir şunları ifade etmektedir:

"Fıkralar, genellikle kıssadan hissenin gizlendiği, dışıl söze karşı eril sözü, yargıyı temel nüktelyi, temsil eden cümleyle ya da bu cümleden çıkarılan bir/ birkaç sözcükle (Parayı Veren Düdüğü Çalar vb.), anılmaktadır. Sanal alemde bu tarz uzun cümlelerden oluşan fıkra başlıkları, kısaltılmaktadır. Kısaltmalar sırasında, Nasreddin Hoca fıkraları la kısaltılmaktadır. Fıkralara belirli başlıkların verilmesi, kültürel ekonomik ürüne dönüşme sürecinin göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Çünkü geleneksel yaşamda fıkralara başlık verilmesi yaygın değildir. Yine yazmalardaki Nasreddin Hoca fıkralarına her hangi bir başlığın verilmediği görülür. Fıkraların başlıklarla sunulması veya etiketlenmesi, yazılı kültür ile daha sonraki kültürel bağlamda da söz konusudur. Etiketleme/Başlık verme, kültürel pazarlama sürecinin başlangıcıdır. Buna karşılık bazı forum/sohbet sitelerine gönderilen Nasreddin Hoca fıkralarının, genelde başlıklarının bulunmaması, birinci sözlü kültürün sanal dünyada devam eden bir geleneği olarak kabul edilebilir" (Özdemir, 2009: 615-616).

¹³ Sözlü ve yazılı Nasreddin Hoca fıkraları için esas aldığımız, Pertev Naili Boratav tarafından hazırlanan eserde, fıkraların başlığı olmamasına rağmen bu çalışmada daha sağlıklı bir karşılaştırma yapabilmek için başlıklar tarafımızdan eklenmiştir. Eklenen bu başlıklar daha çok şu eserden alınmıştır: Saim Sakaoğlu, **Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler**, Akçağ Yayınları, 2.bs., Ankara, 2006.

¹⁴ Derlemiş olduğumuz sanal kültür ortamına uyarlanmış fıkraların pek çoğunun başlığı olmamasına rağmen bu çalışmada daha sağlıklı bir karşılaştırma yapabilmek için fıkra başlıkları tarafımızdan eklenmiştir.

Ye Kürküm Ye	Sanal Âlemde İtibar Nickinin Cinsinedir
<p>Bir gün Nasreddin Hoca düğüne varur. Düğüne gelen kibârı serîre teklif ederler. Nasreddin Hoca'ya kimse teklif eylemez. Karnı da aç. Hele ne hâl ise yiyüp kalkar gider. Bir gün yine Nasreddin Hoca'yı düğüne çağırırlar. Bu kez varur, kiminden kürk, kiminden kavuk, kiminden kaftan, kiminden kuşak, kiminden at, pusat, eğerli, sîm raht ile ve atının yanında bir sarrâç (?) hele kalkup süvâr olur. Ba'dehu düğüne vardukda halk ayağ üzere dururlar ve Hoca'yı serîre teklif ederler ve istikbâl ederler ve "Buyurun!" deyüp ta'âma sunmaz tâ Hoca ta'âma sunmayınca. Hoca da bu ta'zîm ve tekrîmi görüp kürkinün yenlerine: "Ta'âmı ye!" deyü hitâb eder. Halk aydur: "Behey Efendi. Hiç esbâb ta'am yer mi?" derler. Hoca aydur "Şimdiki zamânda rağbet ağniyâdadur, fukarâya değüldür." deyü cevâb verür (Boratav, 1996: 137).</p>	<p>Hoca bir foruma "Timurleng2" nikiyle üye olmuş, her gün saatlerce online olup bildiği, bulduğu ne varsa paylaşıyormuş ama ne bir teşekkür eden var ne rep veren, ne de sen kimsin diyen...</p> <p>Buna çok içerleyen Hoca bir başka mail adresi kullanıp aynı foruma "Cilveli Naciye" nikiyle üye olup giriş yapmış ki bir de ne görsün, tüm forum yönetimi ve bilcümle üyeden hoş geldin mesajları yağmaya başlamış, uygunsuz yerlere açtığı konular için bile admin ve modlardan repler gelmiş. Hoca kendi kendine kıs kıs gülüp:</p> <p>— Yaa Hoca demiş, sanal âlemde itibar bilgi ve paylaşıma değil, nickinin cinsinedir (www.ekonometrim.org).</p>
<p>Fıkraı Oluşturan Unsur(lar): Düğüne gitme, iyi giyimli olmayan Hoca'ya ilgi gösterilmemesi, bir başka seferde Hoca'nın kürk, kavuk, kaftan, kuşak, at, pusat, eğerli, sîm raht sarrâç ile birlikte düğüne gitmesi ve ilgi görmesi, Hoca'nın yemeği kürküne yedirmesi, zengin olanlara ilgi gösterilmesi.</p>	<p>Fıkraı Oluşturan Unsur(lar): Forumda üye olma, "Timurleng2" nikiyi kullanan Hoca'ya forumda ilgi gösterilmemesi, online olmak, teşekkür etmek, rep almak, mail adresi, "Cilveli Naciye" nikiyi kullanan Hoca'ya ilgi gösterilmesi, forum yönetimi, mesaj, konu açmak, admin, sanal âlem.</p>
<p>Fıkranın Kahraman(lar): Nasreddin Hoca, düğün sahipleri.</p>	<p>Fıkranın Kahraman(lar): Nasreddin Hoca, forum üyeleri.</p>
<p>Fıkraı Geçen Mekân(lar): Düğün evi.</p>	<p>Fıkraı Geçen Mekân(lar): Sanal ortam, forum sitesi.</p>
<p>Fıkranın İletisi: İnsanlar, gerçekte nasıl biri olduğunuzu değil iyi bir görünüme, algıya sahip olup olmadığımıza göre size önem verirler.</p>	<p>Fıkranın İletisi: İnsanlar, gerçekte nasıl biri olduğunuza değil iyi bir görünüme, algıya sahip olup olmadığımıza göre size önem verirler.</p>
<p>Fıkranın Başlığı: Ye Kürküm Ye</p>	<p>Fıkranın Başlığı: Sanal Âlemde İtibar Nickinin Cinsinedir</p>

Sözlü kültürde üretilerek daha sonra yazıya geçirilen "Ye Kürküm Ye" adlı Nasreddin Hoca fıkrasında Nasreddin Hoca bir düğüne gider. Düğünde, karnı aç olmasına rağmen hiç kimse Hoca'nın yüzüne bakmaz ve yemeğe buyur etmez. Bir başka sefer Hoca'yı yine bir düğüne davet ederler fakat bu sefer Nasreddin Hoca etraftan; o dönemde sosyal statünün ve zenginliğin belirtileri olan "kürk", "kavuk", "kaftan", "kuşak", "at", "pusat", "gümüş bir eğer takımı", tedarik ederek davete gider. Bu kez Hoca'yı ayakta karşılarlar ve başköşeye oturarak yemek ikram ederler. Hoca da kürkünü yemeğe uzatarak: "Ye kürküm ye!" der. Düğündekiler Hoca'ya: "Hiç kürk yemek yer mi?" diye sorduklarında, Hoca, "bu zamanda insanlar zenginlere ilgi gösteriyor!" der.

Turkish Studies

Sanal kültür ortamında ise Nasreddin Hoca büyük bir sosyal çevre olan düğün meclisinde değildir. Bunun tam aksine; tek başınadır ve internetteki bir forum sitesinde vakit geçirmektedir. Sözlü kültür ortamında üretilen fıkrada olduğu gibi Hoca'ya ilkin burada da ilgi göstermezler fakat bu ilgisizliğin sebebi; Hoca'nın fakir görünümü değil, takma isim olarak, sitenin üyelerine hiç de çekici gelmeyen, "Timurleng2"yi kullanmasıdır. Bu durumu hemen fark eden Hoca bir başka mail adresi kullanarak, aynı forum sitesine, "Cilveli Naciye" takma adıyla üye olur ve giriş yapar. Bu kez düşündüğü gibi sitenin gerek yöneticileri gerekse de üyeleri Hoca'ya yoğun bir ilgi gösterir. Bunun üzerine Hoca kendi kendine, çünkü Hoca tek başınadır, "Sanal âlemde itibar bilgi ve paylaşıma değil, nickinin cinsinedir." der.

Sözlü kültür ortamında üretilen "Ye Kürküm Ye" başlıklı fıkrada, Hoca büyük bir sosyal çevrenin içinde, bir düğün meclisindedir. Fakat sanal kültür ortamına uyarlanan fıkrada Nasreddin Hoca, tıpkı tüm sosyalleşmesini sanal ortamda, bilgisayarı ile sağlayan, Nasreddin Hoca fıkralarını daha çok bilgisayarı başında güncelleyen günümüz insanı gibi, sosyal statüsünden ve sosyal bir ortamdan tamamen uzaktır. Hoca sosyalleşme ihtiyacını internetteki bir forum sitesine üye olarak sağlamaktadır. Bu dönüşüm Nasreddin Hoca fıkralarını yeniden sanal kültür ortamına uyarlayanların içinde buldukları sosyal çevre, kişilikleri, ilgi alanları ve ruh halleri hakkında bir ipucu verebilecek öneme sahiptir.

Sözlü kültürde üretilen fıkranın mekânı kalabalık bir düğün meclisidir. Fıkranın uyarlanmış şeklinde ise Nasreddin Hoca internet erişiminin olduğu herhangi bir yerde olabilir. Yani evinde ya da bir internet kafede bilgisayarının başında bulunmak zorunda değildir. Çünkü gelişen teknoloji sayesinde kablosuz internet erişimi ve gelişmiş cep telefonu günümüz insanını hem mekândan hem de sadece bilgisayara bağımlı kalmaktan kurtarmıştır. Dolayısıyla yukarıda ele alınan fıkrada Nasreddin Hoca sanal bir mekânda, internetteki bir forum sitesinde vakit geçirmektedir.

"Ye Kürküm Ye" başlığını taşıyan fıkra, güncellenirken gerek mekân gerekse fıkrada yer alan unsurlar bakımından pek çok değişime ve dönüşüme uğramıştır. Bunun sebebini teknolojik gelişmeye paralel olarak insanların içinde yaşadıkları kültürel ortamların değişmesine bağlayabiliriz. Genel olarak denilebilir ki; geçmişte sözlü bir kültür ortamında yaşayan insanlar, çağımızda teknolojik gelişmeleri yakından takip eden ve hayat şartlarını bu gelişmelere paralel olarak şekillendiren çağımız insanına göre daha fazla aynı ortak mekânda, yüz yüze sosyalleşebilmekteydiler.

"Ye Kürküm Ye" başlığı ile bilinen Nasreddin Hoca fıkrasının: "İnsanlar iyi bir dış görünüme sahip kişilere saygı ve ilgi gösterirler." iletilisine sahip olduğunu ve bu iletilinin sanal kültür ortamına uyarlanan fıkrada: "İnsanlar sanal ortamda dikkat çekici bir takma ada ilgi gösterirler." şekline dönüştüğünü söyleyebiliriz.

Yazılı kültür ortamında "Ye Kürküm Ye" başlığı ile bilinen fıkra, sanal kültür ortamına uyarlandıktan sonra "Sanal Âlemde İtibar Nickinin Cinsinedir" başlığını alabilir.

Zaten İncektim	Zaten Oyun Oynayacaktım
<p>Bir gün, nasıl olduysa Nasreddin Hoca eşeğinden düşüverir. Mahallenin çocukları hemen de Hoca'nın başına toplanıverirler. Çocuk bu, olayın sonucunu bilememektedir. Başlarlar olayı yüksek sesle dillendirmeye:</p> <p>"Hoca eşekten düştü..."</p> <p>"Hoca eşekten düştü..."</p> <p>Hoca bir sağına bakar, bir de soluna... Etrafta çocuklardan başka kimseler yoktur; hiç olmazsa eşe dosta rezil olmayacaktır.</p> <p>"Vallahi çocuklar, der ben zaten incektim... Düşmedim ki..." (Sakaoğlu, 2006: 162).</p> <p>Fıkraı Oluşturan Unsur(lar): Eşekle seyahat etmek, eşekten düşmek, eşekten inmek.</p> <p>Fıkranın Kahramanları: Nasreddin Hoca, Hoca'nın eşiği, mahallenin çocukları.</p> <p>Fıkroda Geçen Mekân(lar): Nasreddin Hoca'nın Mahallesi.</p> <p>Fıkranın İletisi: İstmeden yaşanan bazı davranışları, uygun sebeplerle hafifletmiş olabiliriz (Sakaoğlu, 2006: 162).</p> <p>Fıkranın Başlığı: Zaten İncektim</p>	<p>Hoca yine bir gün internette sörf eyliyormuş ama ne emesene (msn) girebiliyormuş, ne bir feysbuk (facebook) açabiliyormuş. Tam aha açıldı derken bağlantısı kesilmiş. Sonra da Hoca, ben zaten oyun oynayacaktım demiş. Kapamış explorerı. İki el call of duty atmış (single player) (www.birebir.net).</p> <p>Fıkraı Oluşturan Unsur(lar): İnternette sörf yapmak, msn ya da facebook'a bağlanmak, internet bağlantısının kesilmesi, bilgisayar oyunu (call of duty) oynamak.</p> <p>Fıkranın Kahraman(lar): Nasreddin Hoca ve bilgisayar.</p> <p>Fıkroda Geçen Mekân(lar): İnternet bağlantısı olan herhangi bir yer.</p> <p>Fıkranın İletisi: İstmeden yaşanan bazı davranışları, uygun sebeplerle hafifletmiş olabiliriz (Sakaoğlu, 2006: 162).</p> <p>Fıkranın Başlığı: Zaten Oyun Oynayacaktım</p>

Sözel kültürde üretilen fıkroda Nasreddin Hoca "eşiği ile seyir halinde"dir. Güncellenen fıkroda "eşek ile seyir" halini bilgisayarın başında "internette sörf yapmak", msn'e ya da facebook'a girmek, fıkranın sonunda da "explorer'ı kapatarak bir bilgisayar oyunu olan "call of duty" oynamak almıştır.

Sözlü kültür ortamında üretilen "zaten incektim" başlıklı fıkroda, Hoca mahallede eşiğiyle seyahat etmektedir. Eşekten düştüğünde onu, fıkranın diğer kahramanları yani mahallenin çocukları görür. Hoca sosyal statüsünün gereği, hem çocuklara hem de eşe dosta rezil olamama kaygısını taşır. Fakat sanal ortama uyarlanan fıkroda Nasreddin Hoca sosyal statüsünden ve sosyal bir ortamdan tamamen uzak, bilgisayarının başındadır. Bundan dolayı da sözlü kültür ortamında üretilen fıkranın çatısını oluşturan "rezil olma duygusu"nu hafifletme çabası, sanal ortama uyarlanan fıkroda tamamen Hoca'nın kendi egosunu tatmin etmesine dönüştürülmüştür. Çünkü uyarlanan fıkroda Hoca tek başındadır, etrafında rezil olacağı kimse yoktur.

Sözel kültürde üretilen fıkranın mekânı açık bir mekân olan mahalledir. Nasreddin Hoca mahallede eşiği ile giderken eşiğinden düşer ve mahallenin çocukları bunu görür. Nasreddin Hoca çocuklara; eşekten düşmediğini, zaten ineceğini söyleyerek rezil olma duygusunu hafifletmeye çalışır.

Fıkranın güncellenmiş şeklinde ise Nasreddin Hoca internet erişimi olan bir bilgisayarın başında kapalı bir mekândadır. Bilgisayarıyla baş başadır, etrafında kimse yoktur ve internette sörf yapmaktadır. Tam msn'e ya da facebook'a girecekken bağlantısı kesilmiştir. Bunun üzerine "ben zaten oyun oynayacaktım." diyerek kendini teskin etmiş, internette sörf yapmayı, msn'ye ya da facebook'a girmeyi bırakıp bir bilgisayar oyunu (call of duty) oynamaya başlamıştır.

"Zaten İnecektim" başlığı ile bilinen Nasreddin Hoca fıkrasının: "İstemeden yaşanan bazı davranışları, uygun sebeplerle hafifletmiş olabiliriz." mesajını iletildiğini ve bu mesajın güncellenmiş şeklinde de sabit kaldığını söyleyebiliriz.

Yazılı kültür ortamında "zaten inecektim" başlığı ile tanımlanan fıkra, sanal kültür ortamına uyarlandıktan sonra "zaten oyun oynayacaktım" başlığı ile de tanımlanabilir.

Parayı Veren Düdüğü Çalar	Kredi Kartı Numarasını Veren Düdüğü Çalar
<p>Bir gün Hoca yine şehre gidecek olur. Ammâ çocuklar Hoca'nın başına üşüp her biri bir düdük ısmarlarlar. O der: "Bana bir düdük!", o der: "Bana bir düdük getir!" der. Hoca da: "Olsun!" der. Ammaâ çocuğun biri bir akça getirüp ayıttı: "Hoca bana bir düdük getir!" deyüp akçayı verdi. Hoca aydur: "işte sen çalarsın düdüğü." demiş (Boratav, 1996: 149).</p> <p>Fıkraı Oluşturan Unsurlar: Alış-veriş için şehre gitmek, akça, düdük almak.</p> <p>Fıkranın Kahramanları: Nasreddin Hoca, mahallenin çocukları.</p> <p>Fıkırada Geçen Mekân(lar): Nasreddin Hoca'nın mahallesi.</p> <p>Fıkranın İletisi: Her isteğin bir karşılığı vardır; karşılıksız istekler yerine getirilmez. Eğer öyle olursa Hoca her pazara gidişinde gereksiz masraflara girecektir. (Sakaoğlu,</p>	<p>Hoca bir gün online alışveriş yapmak için minderini bilgisayarının önüne atmış ve internete girmiş. Odada değnekle atçılık oynayan torunlarına:</p> <p>— Size ne alayım, demiş. Bunu duyan torunlar da:</p> <p>— Ben düdük isterim, ben düdük isterim, diye çığlıklar atmaya başlamışlar. 3 gün geçtikten sonra postacı kapıyı iki kere çalmış ve kargo paketini Nasrettin Hoca'ya teslim etmiş. Hoca, paketten çıkan düdüklere, birer birer torunlarına dağıtmış ama birine vermemiş. Diğer çocuklar düdüklere öttürürken, düdüğü alınmayan çocuk ağlaya ağlaya Hoca'ya gelmiş ve benim düdüğüm nerde demiş. Nasrettin Hoca da:</p> <p>— Kredi kartı numarasını veren düdüğü çalar demiş (www.birebir.net).</p> <p>Fıkraı Oluşturan Unsurlar: Online alışveriş yapmak, bilgisayar, internet, kargo paketi, kredi kartı.</p> <p>Fıkranın Kahramanları: Nasreddin Hoca, Hoca'nın torunları, kurye.</p> <p>Fıkırada Geçen Mekân(lar): Nasreddin Hoca'nın evi.</p> <p>Fıkranın İletisi: Her isteğin bir karşılığı vardır; karşılıksız istekler yerine getirilmez. Eğer öyle olursa Hoca her pazara gidişinde</p>

Turkish Studies

2006: 125) Fıkranın Başlığı: Parayı Veren Düdüğü Çalar	gereksiz masraflara girecektir. (Sakaoğlu, 2006: 125) Fıkranın Başlığı: Kredi Kartı Numarasını Veren Düdüğü Çalar.
--	--

Sözel kültürde üretilen fıkrada Nasreddin Hoca ihtiyaçlarını karşılamak için şehre gitmek üzere yola koyulmuştur. Güncellenen fıkrada ise Hoca; ihtiyaçlarını karşılamak için evinde, bilgisayarının başında internete bağlanıp, online alışveriş yapmaktadır. Bunun gereği olarak da güncellenen fıkraya "postacı", Nasreddin Hoca'nın bazı fıkralarına konu olan "heybe"si yerine "kargo paketi" ve alış-veriş için "akça" yerine de "kredi kartı" unsurları eklenmiştir.

Fıkranın güncel halinde, diğer örneklerde de olduğu gibi, kahraman olarak Nasreddin Hoca sabit kalmış buna rağmen diğer yardımcı kahramanlar değişmiştir. Sözel kültürde var olan "mahallenin çocukları" güncellenen fıkrada yerini Nasreddin Hoca'nın "torunları"na bırakmıştır. Bu değişikliklerle beraber "postacı" fıkraya eklenmiştir. Sanal kültür ortamına uyarlanan fıkrada "postacı" ya da "kurye" gibi bir kahramanın olması kaçınılmazdır. Çünkü online yapılan alış-veriş siparişlerini bir kuryenin getirmesi gerekmektedir. Fakat fıkrada kurye yerine "postacı" kelimesinin tercih edildiğini görmekteyiz. Bunun sebebi ise fıkrayı uyarlayanın "Postacı Kapıyı İki Kere Çalar" adlı 1981, ABD, Almanya ortak yapımı romantik, dram, gerilim türündeki filme gönderme yapma isteğidir.

Böylece sanal kültür ortamında güncellenen diğer fıkralarda da olduğu gibi, Nasreddin Hoca, bilim ve teknoloji çağının tüm imkânlarını kullanan, popüler kültüre hâkim bir tip olarak karşımıza çıkarılmaktadır.

Sözel kültürde Hoca alışveriş yapmak için açık mekânda bulunmak, şehre gitmek zorunda iken; sanal kültürde Nasreddin Hoca kapalı bir mekânda, evinden çıkmadan, internet üzerinden online alışveriş yapabilmekte ve yaptığı alışverişin ücretini de "akça" ile değil kredi kartı ile ödeyebilmektedir.

Bu durum "zaten inecektim" fıkrasının uyarlanmış şeklinde de görüldüğü gibi Nasreddin Hoca'yı köy, mahalle, kasaba, şehir vb. açık mekândan, kapalı mekâna hapsedmekte ve bu durum fıkraların güncellendiği çağın, fıkralara etkisini gözler önüne sermektedir.

"Parayı veren düdüğü çalar" başlığı ile bilinen Nasreddin Hoca fıkrasının iletmek istediği mesajın: "Her isteğin bir karşılığı vardır; karşılıksız istekler yerine getirilmez." (Sakaoğlu, 2006: 125) olduğu söylenebilir. Bu mesajın genel olarak sanal kültür ortamına uyarlanan şeklinde de sabit kaldığını, değişmediğini söyleyebiliriz.

"Parayı veren düdüğü çalar" başlığı ile tanımlanan fıkra, sanal kültür ortamına uyarlandıktan sonra "kredi kartı numarasını veren düdüğü çalar" başlığı ile de tanımlanabilir.

Derlemelerimiz esnasında bu fıkranın başka bir varyantını da tespit ettik. Bu fıkra şöyledir:

"Hoca bir gün Cd'ciye gidiyormuş. Çocuklar önünü kesip.

— Hocam bize de oyun Cd si alsana demişler. Yalnız içlerinden biri Hocaya para vererek Doom3 Cd'si istemiş. Hoca akşam Cd'ciden dönerken çocuklar yine önünü kesip Hocaya hani bizim CD demişler. Hocada yalnız bir Cd çıkarıp parasını veren çocuğa vermiş. Sonra da:

— Parayı veren oyunu oynar, demiş."¹⁵

Tespit ettiğimiz bu varyantta yukarıda da görüldüğü üzere; Nasreddin Hoca cdcieye gidiyormuş ve yolda önünü kesen çocuklar Hoca'dan oyun cdsi istemişler. Fıkranın varyantında yer alan ve fıkrayı oluşturan unsurlar şunlardır; cd, cdcie, doom3 cdsi. Bu unsurlar dikkate alındığında ise fıkranın başlığı "Parayı Veren Oyunu Oynar" şeklinde belirlenebilir.

Eş metinde de görüldüğü gibi sanal kültür ortamına uyarlanan Nasreddin Hoca fıkralarındaki en büyük değişim fıkrayı oluşturan maddi unsurların bilgisayar ve internet teknolojisine uyarlanması olmaktadır.

Filin Eşini de Bekliyorlar	Sen Bize Windows 2008 Ver
<p>Timur'un Akşehir'de otağını kurduğu günlerdir. Onun ordusuyla birlikte getirdiği bir sürü de fil vardır etrafta. Timur, onları değişik yerlere dağıtır, biri de Akşehir'in payına düşer.</p> <p>Bir süre sonra Akşehirililer fili beslemekte zorlanmaya başlar. Durumu Timur'a iletmek isterler, ama bu işi kim yapacaktır. Hiçbiri cesaret edemez. Sonunda Nasreddin Hoca Timur'a gitmeyi kabul eder. Ancak bir şartı vardır: Yalnız gitmeyecek, hemşehrileri onu yalnız bırakmayacaktır!</p> <p>Ertesi gün Hoca önde, Akşehirililer arkada olmak üzere Timur'un otağına doğru yola koyulurlar. Otağdan içeri giren Hoca hemen Timur'a dönerek görevini yerine getirmeye çalışır.</p> <p>"Sultanım, Akşehirli kulların..." deyip arkasındakileri işaret etmek için geriye döner ki kimse kalmamış. Hemen konuşmasını tamamlar:</p> <p>"Gönderdiğin file acımaya başladılar. Hayvancağızın canı sıkılıyor. Lütfetseniz de bir de dişisini göndertseniz..."</p> <p>Hoca'nın bu isteği üzerine Timur hemen emirler yağdırır:</p> <p>"Çabuk, tez zamanda Akşehir'e bir de dişi fil bulun!"</p> <p>Hoca memnun, Timur memnun; vedalaşıp ayrılırlar. Hoca otağdan biraz ayrıldıktan sonra bakar ki birlikte geldikleri arkadaşları etrafında... Merakla sorarlar Hoca'ya:</p> <p>"Ne oldu, alıyor mu?"</p> <p>"Kurtuluyor muyuz filden?"</p>	<p>Bill Gates Nasreddin Hoca'nın köyüne bir sürü Windows server vermiş. Bu serverlar yazılım lisansları, update'ler ve danışmanlık ücretleri nedeniyle köylülerin altından kalkamadığı bir meblağa ulaşmış. Köylüler Nasreddin Hoca'ya giderek:</p> <p>— Hocam sen bizim büyüğümüzün gel şu Bill Gates'e gidelim bu serverları alsın ucuz serverlar alıp linux kuralım, cluster yapalım demiş. Hoca da;</p> <p>— Tabi olur zaten ben özgür yazılımın en büyük savunucusuyum, demiş. Önde Nasreddin Hoca arkada köylüler yola düşmüşler. Yolda gittikçe Nasreddin Hoca'nın arkasındaki köylüler azalmış. En sonunda Bill Gates'in karşısına Nasreddin Hoca tek başına çıkmış ve demiş ki:</p> <p>— Ey Yüce, Haşmetli Bill Gates! Senin bu Windows 2003'ler bizi kesmedi sen bize Windows 2008 ver (www.muhamremtac.com).</p>

¹⁵ <http://birgo.mynet.com/gozdegizemcelik/yazi/yeni-nesil-nasrettin-hoca-f-kralar-> (31.10.2011).

<p>Hoca, topluluğu şöyle bir süzdükten sonra gülümseyerek cevap verir:</p> <p>"Müjde, gözünüz aydın... Timur filimizin azlığına acıdı, bir de yanına dişisini gönderecek!.." (Sakaoğlu, 2006: 202–203)</p> <p>Fıkraı Oluşturan Unsurlar: Timur'un ordusundaki bir fili bakılmak üzere Akşehir'de bırakması, Akşehirliilerin bu durumdan kurtulmak için Nasreddin Hoca'dan yardım istemeleri, Akşehirliilerin Timur'un huzurunda Hoca'yı yalnız bırakmaları, Timur'dan korkan Hoca'nın filin eşini de istemesi.</p> <p>Fıkranın Kahramanları: Nasreddin Hoca, Timur, Timur'un ordusu, Timur'un Ordusunda bulunan bir fil, Hoca'nın hemşehrileri.</p> <p>Fıkraı Geçen Mekân(lar): Akşehir, Timur'un otağı.</p> <p>Fıkranın İletisi: İnsanlar ortak hareket ederek haklarını aramazlarsa başlarına gelen felaketlerle birlikte yaşamak zorunda kalabilirler.</p> <p>Fıkranın Başlığı: Filin Eşini de Bekliyorlar</p>	<p>Fıkraı Oluşturan Unsurlar: Windows server, yazılım lisansı, update, danışmanlık ücretleri, Linux, cluster, özgür yazılımın, Windows Server 2003, Windows Server 2008.</p> <p>Fıkranın Kahramanları: Nasreddin Hoca, Bill Gates, Nasreddin Hoca'nın köylüleri.</p> <p>Fıkraı Geçen Mekân(lar): Nasreddin Hoca'nın köyü, Bill Gates'in ofisi.</p> <p>Fıkranın İletisi: İnsanlar ortak hareket ederek haklarını aramazlarsa başlarına gelen felaketlerle birlikte yaşamak zorunda kalabilirler.</p> <p>Fıkranın Başlığı: Sen Bize Windows 2008 Ver</p>
--	---

"Filin eşini de bekliyorlar" başlığı ile bilinen Nasreddin Hoca fıkrası güncellenirken pek çok unsur sanal âlemin, diğer bir ifadeyle bilgi ve teknoloji çağının gereklerine uygun bir biçimde değiştirilmiştir. Bu değişikliklere baktığımızda ilk olarak gözümüze çarpan farklılığın sözlü ve yazılı kültür ortamında icra edilen fıkra metninin (180 kelime) sanal kültür ortamına uyarlanan fıkra metninden (104 kelime) hacim olarak daha uzun olmasıdır.

Bunun en önemli sebebi çağımızın hayat tarzı ve teknoloji bakımından bir "hız" çağı olarak nitelendirilmesi ve insanların az sözle ya da çeşitli simgeler vasıtasıyla çok şeyler ifade etme temayülünde olması gösterilebilir. Bilgisayar kullanan gençlerin günlük konuşma dilini, klavyede yazması uzun ve zahmetli olduğu için, çeşitli simgelerle kısaltmaları hatta içinde buldukları ruh halini "smiley faces (konuşan yüzler)" denilen sembollerle ifade etmeleri bu durumun bir tezahürü olarak gösterilebilir.¹⁶

Sözlü kültür ortamında üretilen Nasreddin Hoca fıkrasındaki, "fil"in yerini sanal kültür ortamında "Windows Server 2003" almıştır. Sözlü kültür ortamında üretilen fıkraı, yaşayan kara hayvanlarının en irisi olan, günde 225 kg'den fazla ot yiyebilen fillerin yer alması Nasreddin Hoca'nın köylülerinin başına gelen felaketin en çarpıcı şekilde anlaşılmasını sağlama amaçlı olsa gerektir.

¹⁶ Konu ile ilgili daha geniş bilgi için bkz.: Doç. Dr. Hamza Çakır, Hakan Topçu, "Bir İletişim Dili Olarak İnternet", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 19 (2005/2), s. 71-96.

Sanal kültür ortamında ise bu çarpıcılığı anlatabilmek için, kesretten kinaye, "yazılım lisansı", "update", "danışmanlık ücreti", "linux", "cluster" gibi çokça bilgisayar terimi kullanılarak fıkra da yer alan unsurlar güncellenmiş bir bakıma da zenginleştirilmiştir.

Sözlü kültür ortamında üretilen Nasreddin Hoca fıkrasında yer alan kişilere baktığımızda karşımıza: "Nasreddin Hoca", "1336-1405, yıllarında yaşamış, Harezm, Doğu Türkistan, İran, Azerbaycan, Hindistan Delhi Sultanlığı, Irak, Suriye, Altın Orda Devleti ve Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu muazzam Timur İmparatorluğu'nun kurucusu olan Timur", "Hoca'nın hemşehrileri" çıkar. Buna karşılık sanal kültür ortamına uyarlanan fıkra da bu kişilerden "Nasreddin Hoca" ve "Hoca'nın hemşehrileri" sabit kalmış fakat "Timur"un yerini "28 Ekim 1955 ABD-Seattle doğumlu, dünyanın en büyük yazılım ve bilişim şirketlerinden biri olan Microsoft şirketinin kurucularından ve şirketin başkanlığını ve baş yazılım mimarlığını yapan, Forbes dergisine göre 2009'da 60 milyar dolar ile dünyanın en zengin iş adamı olan Bill Gates"¹⁷ almıştır.

Sözlü kültür verimi olan fıkra da yer alan mekânlara baktığımızda; açık bir mekân olan Akşehir ve Timur'un Akşehir'deki otağı gibi kapalı bir mekân ile karşılaşırız. Sözlü kültür verimi olan fıkra da bu mekânlardan açık bir dille söz edilirken güncellenen fıkra da ise "Nasreddin Hoca'nın köyü" açık bir dille ifade edilmiş fakat "Timur'un otağı"nın hangi mekân ile değiştirildiği açık bir dille ifade edilmemiştir. Fakat okuyucu fıkranın bağlamından "Timur'un otağı"nın yerine "Bill Gates'in ofisi" anlamını çıkarabilir. Ayrıca sanal kültür ortamına uyarlanan fıkra da Nasreddin Hoca'nın Bill Gates'e: "Ey Yüce, Haşmetlü Bill Gates!" şeklinde hitap etmesi Nasreddin Hoca'nın yaşadığı dönemdeki imparatorların yerini günümüzde uluslararası sahada etkinlik gösteren büyük şirketlerin sahiplerinin aldığı göstermesi bakımından önemlidir.

"Filin eşini de bekliyorlar" başlığı ile bilinen Nasreddin Hoca fıkrasının vermek istediği mesaj: "İnsanlar ortak hareket ederek haklarını aramazlarsa başlarına gelen felaketlerle birlikte yaşamak zorunda kalabilirler." şeklinde özetlenebilir. Fıkranın iletmek istediği bu mesajın sanal kültür ortamına uyarlanan şeklinde de sabit kaldığını, değişmediğini söyleyebiliriz.

"Filin Eşini de Bekliyorlar" başlığı ile bilinen fıkra, sanal kültür ortamına uyarlandıktan sonra "Sen Bize Windows 2008 Ver" başlığını alabilir.

Sonuç

Bu çalışmada öncelikle binlerce yıllık bir birikimle oluşturulan Nasreddin Hoca imgesinden bahsedilmiş, Hoca'nın Türk mizah geleneği içerisindeki yeri ve önemi vurgulanmış, Nasreddin Hoca fıkraları üzerinde durmanın önemine temas edilerek, toplumsal değişim ve dönüşümle birlikte bu fıkraların da icra edildiği ortamın yapısına nasıl uyum sağladığı, nasıl güncellendiği ele alınmaya çalışılmıştır.

Sanal kültür ortamında güncellenerek, yaygınlık kazanmış Nasreddin Hoca fıkraları arasından en dikkat çekici olanları; unsurları, kahramanları, mekânları, iletileri ve başlıkları, bakımından incelenmiş, güncelleme yapılırken bu fıkraların ne gibi değişikliklere uğradığı, bu öğelerin hangilerininin sabit kaldığı, hangilerininin değiştiği; karşılaştırmalı olarak saptanmaya çalışılmıştır.

Karşılaştırmalarımıza göre; ister sözlü kültür ortamında, ister yazılı kültür ortamında, isterse de sanal kültür ortamında üretilsin, bu fıkralarda varlığını devam ettiren en önemli öğe "Nasreddin Hoca"nın kendisidir. Nasreddin Hoca, yüzyılları aşan bir süreç içerisinde milletimizin içinde bulunduğu toplumsal değişim ve dönüşümlere paralel olarak, farklı kültür ortamlarına uyum sağlamış çağın gereklerine ve icra edildiği ortama uygun bir şekilde güncellenerek varlığını devam

¹⁷ http://tr.wikipedia.org/wiki/Bill_Gates (13.11.2011).

ettirmiştir. Bunda Nasreddin Hoca'nın güçlü kişiliği ve Türk kültüründeki vazgeçilmez yeri etkili olmuştur.

Bu folklorik imge ve ona bağlanan fıkra külliyatı, geçmişte sözün teknolojikleşmesiyle kitaplarda korunurken bilişim sektörünün imkânları sayesinde sanal kültür ortamında da korunmuş bir kısmı itibarıyla güncellenmiş ve zenginleştirilerek yaygınlık kazanmıştır.

Güncellenen Nasreddin Hoca fıkralarını oluşturan unsurların pek çoğu, çağın ve sanal kültür ortamının bir gereği olarak bilgisayar ve internet ile ilgili unsurlara dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm; dilimize daha çok İngilizceden giren bilgisayar ve internet terimlerinin Nasreddin Hoca fıkralarını istila etmesine de sebep olmuştur.

Sanal kültür ortamında uyarlanan fıkralardaki şahıslara ve mekânlara baktığımızda; şahısların ve mekânların bazı fıkralarda sabit kaldığını bazılarında ise değiştiğini söyleyebiliriz. Bu dönüşümün sebebini; giderek tüm sosyalleşmesini bilgisayarının başında, internet ortamında gerçekleştiren günümüz insanının daha çok da genç kuşakların içinde bulunduğu toplumsal yapıya bağlayabiliriz.

Fıkraların iletilerine baktığımızda ise; bu mesajların hemen hemen hiç değişmediğini, pek çoğunda sabit kaldığını söyleyebiliriz. Bu da bize ileriki yıllarda Nasreddin Hoca fıkralarının yeni güncellemelerinde de Hoca ile fıkranın iletilerinin sabit kalabileceğini fikrayı oluşturan diğer unsurların değişebileceğini göstermektedir.

Sözlü kültür ortamında olmamasına rağmen yazılı kültür ortamında daha çok araştırmacılar tarafından fıkralara eklenen başlıklar, bu fıkraların güncellenmesiyle, unsurlarının değişmesine paralel olarak değişebilir. Hatta bu güncel fıkralar yaygınlaştıkça, ileriki yıllarda genç kuşaklar arasında Nasreddin Hoca fıkralarının bu yeni, uyarlanmış başlıklarla anılması ihtimalini de doğurabilir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında denilebilir ki; sanal kültür ortamına uyarlanan Nasreddin Hoca fıkraları özgün verimler değildir. Yüz yıllar öncesi sözlü kültür ortamında üretilen ve daha sonraki devirlerde yazıya geçirilmiş olan Nasreddin Hoca fıkraları; bilgisayar terimlerini iyi bilen, internet ortamında sosyalleşebilen, daha çok "şehirli" ve "genç" diye nitelendirilebilecek bir kesim tarafından, "kopyala-yapıştır" mantığı ile kelimeleri üzerinde oynanarak yeniden oluşturulmuştur. Bundan dolayı sanal kültür ortamı, bir yandan folklorik ürünlerin korunmasını, yaşamasını ve yaygınlaştırılmasını kolaylaştırmış diğer taraftan ise tüm sosyalleşmesini bilgisayar başında yaşayan çağımız insanının yaratıcılığını zayıflatmıştır denilebilir.

Tüm bunlarla birlikte çalışma neticesinde; Nasreddin Hoca fıkra külliyatının; Türk milletinin geçmişten günümüze gelinceye kadar sözlü, yazılı ve elektronik/sanal kültür ortamlarında yaşamış olduğu kültürel etkileşim ve dönüşümlerin araştırılması, çözümlenmesi ve yorumlanmasında çok önemli bir yeri olduğu saptanmıştır.

EKLER

1. İncelenen Fıkraların Tespit Edilebilen Varyantları¹⁸

Kazan Doğurdu

1. Nasreddin Hoca arkadaşının serverını almış bir süre kullanmış ve geri verirken yanında bir PDA vermiş. Arkadaşı sormuş:

— Hocam bu ne?

— Senin server doğurdu.

Aradan zaman geçmiş Nasreddin Hoca yeniden aynı arkadaşın serverını almış. Fakat bir türlü geri vermemiş. Arkadaşı serverı istemeye gitmiş. Nasreddin Hoca da demiş ki:

— Senin server sistem down.

— Nasıl olur Hocam. Koca server down olur mu?

— Doğurduğuna inanıyorsun da down olduğuna niye inanmıyorsun bre densiz.

2. Hoca bir gün komşusunun kapısını çalıp:

— Komşu acilen bir eft yapmam gerekiyor ama benim pc arızalandı, şu benim laptopu ver de işimi göreyim der. Komşusu da laptopunu verir, bir süre sonra laptopu geri getiren Hoca yanında bir de usb girişli optik mouse getirince komşu merakla sorar

— Hocam bu ne? Hoca:

— Ne olacak canım benim laptop doğurdu der. Komşusu bu habere çok sevinir.

Başka bir gün Hoca yine komşudan laptopunu alır, aradan geçen uzun zamana rağmen laptop geri gelmeyince komşusu Hoca'ya sorar

— Hocam bizim laptop ne oldu?

— Senin laptop öldü, başın sağolsun.

— Aman Hocam hiç laptop ölür mü, makine o yahu deyince Hoca:

— Bre densiz laptopun doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne niye inanmıyorsun.

Zaten İncecektim

1. Nasreddin Hoca'nın bilgisayarı durup dururken kapanmış.

Nasreddin Hoca demiş ki:

— Ben zaten reboot edecektim.

2. Hoca bir gün eve gelen misafirlerine yeni aldığı korsan dvd filmini göstermek için bilgisayarının başına geçer ancak tam film açılacağı sırada pc kilitlenir, misafirlerden biri tam Hocam ne oldu diyecek olur ki Hoca:

— He he zaten kilitleme bile format atacaktım...

3. Nasreddin Hoca Mynet'te okey oynarken son elde çift okey gelmiş, okeye dönerken tam atacak, bağlantı kesilmiş, yanındakiler gülmeye başlayınca:

¹⁸ Sanal kültür ortamında güncellenen Nasreddin Hoca fıkraları, sözlü kültür ortamında üretilen fıkraların kelimeleri üzerinde oynanarak yeniden oluşturulmuştur. "Kopyala-yapıştır" mantığı ile uyarlanan bu fıkraların kolaylıkla pek çok varyantının oluşturulduğu da görülmektedir.

— Bağlantı kopmasa da zaten oyundan çıkacaktım, demiş.

Parayı Veren Dündüğü Çalar

Hoca bir gün Cd'ciye gidiyormuş. Çocuklar önünü kesip.

— Hocam bize de oyun Cd si alsana demişler. Yalnız içlerinden biri Hocaya para vererek Doom3 Cd'si istemiş. Hoca akşam Cd'ciden dönerken çocuklar yine önünü kesip Hocaya hani bizim CD demişler. Hocada yalnız bir Cd çıkarıp parasını veren çocuğa vermiş. Sonra da:

— Parayı veren oyunu oynar, demiş.

2. Elektronik Kültür Ortamından Derlenen Diğer Nasreddin Hoca Fıkraları¹⁹:

Micrsoftçu Nasreddin Hoca open source portal açmış. Open source camiası gülmüş ve:

— Yapma Hocam hiç koca open source camiasında bu portal tutar mı? demiş. Nasreddin Hoca cevap vermiş:

—Ya tutarsa!.

...

Nasreddin Hoca'nın bilgisayarına lamer girmiş. Arkadaşları konuşmaya öğüt vermeye başlamışlar:

— Hocam firewall koysaydın,
— Hocam updatelerini yapsaydın,
— Hocam antivirüs kursaydın... Nasreddin Hoca sinirlenmiş:
— Ulan hep bana kızılıyorsunuz, lamer'ın hiç mi suçu yok.

...

Adamın biri Nasreddin Hocaya sormuş:

— Hoca bir mizah sitesi hacklenmiş duydun mu?
— Hoca demiş bana ne!
— İyi ama Hocam senin site hacklenmiş.
— İyi de o zaman sana ne!

...

Hocaya sormuşlar:

— Hocam dünyanın merkezi neresi. Hoca demiş.
— Google da girip "dünyanın merkezi" diye arattır demiş.

...

Hocadan devamlı Windows XP cdsini istiyorlarmış

Hocada bakmış olacak değil en sonunda

— Cd yi bardakaltlığı yaptım demiş.
— İyi de Hocam hiç CD den bardakaltlığı olur mu demiş. Hoca da

¹⁹ Derlenen metinler, sitede yayımlandığı gibi alıntılanmış, imlasında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

— Niyetin yoksa vermeye bardak altlığı da olur demiş.

...

Arkadaşları Hocaya dert yanıyorlar

— Hocam senin karın internette çok sörf yapıyor demişler. Hoca da:

— Olur mu canım o kadar sörf yapsaydı bizim siteye de uğrardı demiş.

...

Adamın biri Hocaya

— Hocam siten kaç tekil hit alıyor der.

— Hoca da Aylık 10.000 der.

Aradan birkaç yıl geçer. Aynı adam Hocaya tekrar sorar.

— Hocam siten kaç tekil hit alıyor der.

— Hoca yine 10.000 der.

— İyide Hocam bunca yıldır hiç değişmedi mi, der. Hocada

— Erkek adamın ağzından laf bir kere çıkar.

...

Hocanın bilgisayarına virüs girmiş. Hoca çok dertliymiş.

Çevresindekiler sormuş.

— Hoca kimi getirelim de baksın bilgisayara demişler. Hocada

— Çernobil virüsünü yiyen birini getirin demiş. Benim halimden en iyi o anlar.

...

Hoca internette tanıştığı bir kadın ile evlenir fakat daha kadının yüzünü görmemiştir

Gerdek gecesi bakar ki kadın çok çirkin. Hoca bir gün seyahate çıkar ve karısı:

— MSN listeme kimi ekliyim diye sorar. Hocada

— Beni eklemeye kimi eklersen ekle.

...

Yüzsüz komşulardan biri Hocanın kapısına dayanıp 5+1 home cinema ses sistemini ister, kendisinden sık sık bir şeyler isteyen bu komşudan bıkmış olan Hoca:

— Benim home cinema arızalı der. Ancak bu sırada içeride pc'yi karıştıran Hocanın karısı farkında olmadan winampı çalıştırınca dışarıya gümbür gümbür bir müzik sesi gelir. Bunu duyan yüzsüz komşu:

— Hocam bari yaşından utan yalan söylemeye utanmıyor musun bak içerden müzik sesi geliyor.

Hoca kızgın:

— Ne yani sen bana değil bir makine parçasına mı inanıyorsun?

...

Bir gün pc sine virüs giren bir komşusu Nasreddin Hocayı çağırır.

— Aman Hocam ne olursa senden olur, beni bu virüsten kurtar.

Hoca pc'nin başına geçer, orasına tıklar burasına tıklar ama nafile bir türlü virüsü bulup temizleyemez. Aradan geçen uzun bir süreden sonra Hocadan ümidi kesen komşu:

— Ayıp Hocam ayıp, başına koskoca sarığı geçirmişsin ama bi virüsü bulamadın deyince Hoca başından sarığı çıkarıp komşusunun başına geçirir ve:

— Keramet sarıktaysa buyur sen bul der.

...

Bir gün Nasreddin Hoca rüyasında bir adamla konuşuyormuş. Adam 80 GB bilgisayar veriyormuş. Nasreddin Hoca da 160 GB diye diretiyormuş. Nasreddin Hoca rüyadan uyanmış bakmış ki etrafta bilgisayar yok, hemen gözlerini kapatıp:

Turkish Studies

— Tamam, tamam 80 GB olsun, demiş.

3. İncelenen (Güncellenen) Fıkralarda Geçen Bilgisayar Terimleri

Admin, Antivirüs, Bluetooth, Call of Duty, CD, Cluster, DivX, Doom3, Down Olmak, Download, DVD, EFT, Explorer, Facebook, Format, Forum, Forum Üyeliği, Forum Yöneticisi, Gigabayt (GB), Hacklemek, Hacker, İnternet, İnternette Sörf Yapmak, Kargo, Korsan Yazılım, Kredi Kartı, Laptop, Linux, Mause, Microsoft Windows, Mail, Mod, MSN, Nik, Online, Optik, Özgür yazılım, PC, PDA, Reboot, Rep, Sanal Âlem, Server, Single-player, Update, USB, Webcam, Windows Server 2003, Yahoo, Yazılım.

KAYNAKÇA

- ARTUN Erman, **Türk Halkbilimi**, Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2005, s. 321.
- ALİÇ Fulya (2011), **Halk Hikâyeciliğinin Yeni İcra Ortamı Olarak Sinema ve Sinemaya Uyarlanan Türk Halk Hikâyeleri**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ferhat Aslan.
- BORATAV Pertev Naili, "Folklorda Yeni Zamanların Mevzuları", **Folklor ve Edebiyat (1982) 1**, Adam Yayınları, İstanbul, 1982, s. 117–119.
- BORATAV Pertev Naili, **Nasreddin Hoca**, Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 2. bs., Ankara, 1996.
- ÇAKIR Hamza, Hakan Topçu, "Bir İletişim Dili Olarak İnternet", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 19 (2005/2), s. 71-96.
- ÇOBANOĞLU Özkul, **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.
- ÇOTUKSÖKEN Yusuf, **Nasrettin Hoca Fıkraları "İnceleme-Derleme"**, Özgül Yayınları, İstanbul, 1996.
- DUNDES Alan, "Halk Kimdir?" Çev.: Metin Ekici, **Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar**, Yayına Hazırlayalar: Gülin Ögüt Eker, Metin Ekici, M. Öcal Oğuz, Nebi Özdemir, Millî Folklor yayınları, Ankara, 2003, s. 1-30.
- EKER Gülin Ögüt: **İnsan Kültür Mizah**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2009.
- EKİCİ Metin, "Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme", **Millî Folklor**, Sayı: 80 (Kış, 2008), s. 70–77.
- GÜNGÖR, Şeyma, **Türk Halk Edebiyatına Dâir**, Çantay Yayınları, İstanbul, 2006.
- GÜRÇAYIR Selcan: "Kuşaktan Foruma Geçiş ve Bilgisayar Atasözleri", **Millî Folklor**, Sayı: 79 (2008), s. 70–77.
- OĞUZ M. Öcal, "Nasreddin Hoca: İki Yaklaşım, Bir Problem", **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000a, s. 59–64.
- OĞUZ M. Öcal, "Nasreddin Hoca Fıkralarının "Varyant" Sorunu", **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000b, s. 65–70.
- ÖZDEMİR Nebi, **Medya, Kültür ve Edebiyat**, Ankara, Geleneksel Yayınları, 2008.
- ÖZDEMİR Nebi, "Kültürel İmge Olarak Nasreddin Hoca", **Millî Folklor**, Sayı: 77 (2008), s. 11-20.

ÖZDEMİR Nebi, "Sanal Kültür Ortamında Nasreddin Hoca", **21. Yüzyılı Nasreddin Hoca ile Anlamak**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2009.

SAKAOĞLU Saim, **Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler**, Akçağ Yayınları, 2.bs., Ankara, 2006.

TAN Nail, "Günümüzde Yaratılan Nasrettin Hoca Fıkraları", **Derlemeler Makaleler 4 Halk Gülmecesi (Mizah) Halk Tiyatrosu**, Ankara, 2007, s. 28–37.

YILDIRIM Dursun, **Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.

YÜCE Kemal, "Nasrettin Hoca Fıkralarında Kültür Değişmeleri", **Uluslararası Nasrettin Hoca Bilgi şöleni (Sempozyumu) Bildirileri, 24–26 Aralık 1996**, İzmir, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1997, s. 63–70.

<http://birgo.mynet.com/gozdegizemcelik/yazi/yeni-nesil-nasrettin-hoca-f-kralar-> (31.10.2011).

<http://tdkterim.gov.tr/bts/>(31.10.2011).

http://tr.wikipedia.org/wiki/Bill_Gates (13.10.2011)

<http://www.birebir.net/goster.asp?d=nasreddin+Hoca+interneti+kullanirsa> (28.08.2011)

<http://www.ekonometrim.org/forum/gulmece/modifiyeli-n-hoca-fikralari-t6408.0.html>
(28.08.2011)

http://www.muhamremtac.com/metin/bilisimci_nasreddin_hoca-551(28.08.2011)

<http://www.turkeyforum.com/satforum/showthread.php?t=243330> (28.08.2011)

<http://www.yeniforumuz.biz/showthread.php?401621-Modern-Nasreddin-Hoca-F%C4%B1kralar%C4%B1>(28.08.2011)